

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Lipsanen, Katariina

Title: Filosofin sielunsilmät : Theōrian käsite ja filosofoinnin visuaalisuus Platonin luolavertauksessa

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Lipsanen 2021

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Lipsanen, K. Filosofin sielunsilmät : Theōrian käsite ja filosofoinnin visuaalisuus Platonin luolavertauksessa. *Helikon*, (1), 30-35.

https://ateenaninstituutinystavat.files.wordpress.com/2021/07/helikon_1_2021.pdf

FILOSOFIN SIELUNSILMÄT – THEORIAN KÄSITE JA FILOSOFINNIN VISUAALISUUS PLATONIN LUOLAVERTAUKSESSA

KATARIINA LIPSANEN

TEORIAN KÄSITTEELLÄ ON useita eri merkityksiä. Se voi yhtäältä viitata systemaattiseen ja harkittuun tieteelliseen yleistykseen tai selitysmalliin. Toisaalta sitä käytetään myös arkisemmassa kontekstissa tarkoittamaan yksilön henkilökohtaista käsitystä jostain asiasta. Teorian etymologia kuitenkin paljastaa käsitteestä jotain odottamatonta. Käsitteen etymologia johtaa kreikankieliseen ”näkyä”, ”näkemistä” ja ”pohdiskelua” tarkoitettavaan substantiiviin *theōria* ja siihen liittyvään verbiin *theōrein*. Sanalla *theōria* on ajateltu olleen kaksi vaihtoehtoista etymologista alkuperää: *theos* (jumala) tai *thea* (näky). *Theōria* vaikuttaisi siten liittyvän ensisijaisesti joko johonkin jumalalliseen tai visuaaliseen. Hannelore Rausch on esittänyt, että antiikissa sanan katsottiin tulevan pikemminkin sanasta *theos*, kun taas nykyisin pidetään todennäköisempänä, että sanan etymologia palaa näkyä tarkoittavaan sanaan *thea*. Vaikka olisimme taipuvaisia luottamaan enemmän nykytutkimukseen, vaihtoehtoinen etymologia ja antiikin painotus sanaan *theos* antaa meille jo vihiä *theōrian* merkityksestä.

Theōrian pohdiskelleva puoli tulee esille erityisesti sen filosofisessa merkityksessä. Andrea Nightingale tulkitsee filosofisen *theōrian* olleen käsitelaina, jonka tarkoituksena oli vakiinnuttaa filosofista toimintaa olemassa olevalla käsitteellä, tässä yhteydessä kulttuurilliseksi *theōriaksi* nimitetyllä vakiintuneella kulttuurikäytännellä. Tässä kulttuurillisessa *theōriassa* oli läsnä etymologian paljastamat visuaalinen ja jumalallinen aspekti, ja ne välittyvät myös filosofian puolelle.

Ajatus filosofisen tiedon ”jumalallisuudesta”, eli siis sen luonteesta korkeampana tiedon muotona, on varsin tunnettu. Erityisen kiinnostavaa onkin siis tämä vähemmän tunnettu visuaalinen aspekti. Nähtävästi *theōrian* käsitteessä filosofinen tieto vertautuu näkemiseen.

Kreikkalaisen filosofian ”visuaalisuudesta” on käyty keskustelua erityisesti terminologisesta näkökulmasta. On esitetty, että kreikkalaisen ajattelun visuaalisuutta demonstroi näkemiseen liittyvä sanasto (*idea*, *eidos* ja *theōria*). Martin Heidegger katsoi kreikkalaisen filosofian ”näkökeskisyyden” olleen jopa alku koko länsimaisen metafysiikan näkökeskisyydelle. Tietämiseen liittyvä näkemismetafora ei ole antiikin filosofialle harvinainen, mutta se on nähtävästi jäänyt vähemmälle huomiolle. Filosofian kannalta kiinnostavaa tässä metaforassa on, onko käsitteiden visuaalisella vertauskuvallisuudella epistemologisia seurauksia: mitä filosofoinnin vertaaminen näkemiseen tai näkyyn tarkoittaa itse filosofisen tiedon kannalta? Entä miten tämä visuaalisuus on periytynyt myöhempään filosofiaan?

KULTTUURILLINEN THEŌRIA JA SEN INSTITUUTIO

Minkälaisesta kulttuurikäytännestä *theōriassa* oli siis kyse? Se ymmärretään käytännönä, jolla on usein paitsi uskonnollisia myös yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. Yksinkertaistaen se voidaan määrittellä tarkoittavan jonkinlaisen speaktaak-

kelin seuraamista; matkaamista katselemaan ja todistamaan jotain uskonnollista tapahtumaa. Antiikin Kreikan klassisella kaudella *theōria* vertautuu perinteisesti pyhiinvaellukseen. Tällainen pyhiinvaellus voidaan nähdä jakautuneen kolmeen vaiheeseen: 1) matkaamiseen, 2) pyhäkössä tai festivaaleilla tapahtuvaan “todistamiseen” ja 3) matkalta palaamiseen ja nähdystä raportointiin. Kyseessä ei kuitenkaan ollut yksinkertainen todistaminen tai näkeminen. *Theōriaan* liittyi olennaisesti lähteminen totutuista olosuhteista ja sosiaalisista rakenteista sekä siirtyminen vieraaseen ja pyhään ympäristöön. Pyhiinvaelluksella valmistauduttiin vastaanottamaan jotain uutta ja arkisesta poikkeavaa. Irrottautuminen arkisesta ympäristöstä ja saapuminen pyhäköön, puhumattakaan itse rituaalien tuomista vaikutuksista, loivat aivan erilaiset olosuhteet pyhiinvaeltajan kokemukselle. Näiden olosuhteiden myötä tapahtumien todistaminen omin silmin oraakkelin luona tai festivaaleilla oli jo itsessään uskonnollista toimintaa.

Theōrian rinnalla esiintyy yleensä myös käsite *theōros*, joka viittaa tekijään. Brillin etymologisen sanakirjan mukaan *theōros* on festivaaleille tai oraakkelin luokse lähetetty katselija tai lähetti. Tällainen toiminta, esimerkiksi lähetin matka oraakkelin luokse, saattoi olla osa tiettyä virkaa tai yhteiskunnallista tehtävää. Lähetin tarkoituksena oli matkata oraakkelin luo, suorittaa vaaditut rituaalit ja todistaa jumalalta oraakkelin välityksellä saatu vastaus edustamansa yhteisön esittämään kysymykseen. Tämän jälkeen hän palasi kaupunkiinsa ja raportoi kuulemastaan ja näkemästään. Toinen esimerkki yhteiskunnallisesta *theōroksesta* oli uskonnollisiin juhliin kuten panhelleenisiin kisoihin lähetetty lähettiläs, jonka tuli samalla tavalla raportoida kotikaupungilleen todistamistaan tapahtumista. Matka saattoi olla myös täysin henkilökohtainen, eikä siitä ollut välttämättä edes mahdollisuutta raportoida. Esimerkki henkilökohtaisesta *theōriasta* on osallistuminen Eleusiin mysteerikulttiin. Nähdyn ja koetun henkilökohtaisuutta korostaa kultin

esoteerinen luonne: kultin menoista ja riiteistä ei saanut puhua ulkopuolisille. Tällainen kieltö ei kuitenkaan ollut ehto yksityiselle *theōrialle*, vaan kyse saattoi olla oikeastaan mistä tahansa vastaavanlaisesta riitistä tai tapahtuman todistamisesta, joka tehtiin omasta tahdosta ilman yhteiskunnallisia velvoitteita.

FILOSOFINEN *THEŌRIA*

Theōria esiintyy ensimmäisen kerran tietynä korkeamman tiedon muotona viidennellä vuosisadalla ennen ajanlaskun alkua. Kuten totesin, filosofisen *theōrian* on ajateltu hyödyntäneen edellä esitellyn perinteisen *theōrian* ajatusta, ja tämän etuna oli käytänteen yleisesti tunnustettu institutionalisoitunut muoto. Käsitteen avulla klassisen kauden filosofit kykenivät siis oikeuttamaan uudenlaisen “teoreettisen” filosofian. Onkin syytä huomata, että klassisella kaudella filosofia sen riippumattomassa ja nykyisin ehkä itsestään selvässä merkityksessä oli uusi; eroteltu sofistikan ja filosofian välillä tehtiin vasta Platonista alkaen. Syytä oikeuttamisen tarpeelle voi spekuloida. Varsinkin Platonin kirjoitukset näyttävät viittaavan siihen, että filosofian hyödyllisyys ja yhteiskunnallinen funktio oli epäilyksen alla. Esimerkiksi *Valtio*-dialogin luolavertauksessa käy ilmi, että filosofien näkemykset näyttivät ulkopuolisille arjesta vieraantuneilta ja filosofit itse olivat myös hieman kuin pää pilvissä eivätkä kyenneet pohtimaan arjen ongelmia.

Kulttuurillista ja filosofista *theōriaa* vertailevassa tutkimuksessa erityisesti Platon on ollut tärkeä lähde. Näkemys *theōrian* asemasta Platonin ajattelussa ei ole kuitenkaan missään mielessä vakiintunut. Tietyt Platon-tutkijat ovat kohdelleet Platonin vertauksia filosofisen “katselun” ja esimerkiksi panhelleenisiin festivaaleihin liittyvän *theōrian* välillä vain pinnallisina vertauskuvina. Osa tutkijoista kuitenkin tulkitsee Platonin käyttävän näkyä analogiana havaittavan todellisuuden taustalla olevien ideoiden

ymmärrykselle. Platonin nähdään siis käsitteellistävän tiedon saavuttamista olioista ikään kuin “näkemisenä”. Kriitikot vaikuttavat sikäli olevan oikeassa, ettei Platon käytä verbiä *theōrein* ja substantiivia *theōria* riittävän systemaattisesti, että voisimme puhua varsinaisesta käsitteestä. Pikemminkin näyttää siltä, että kulttuurillisen *theōrian* idea tai funktio on nähtävissä Platonin tavassa kuvata filosofista toimintaa. Klassisen kauden filosofeista myös Aristoteleella *theōria* ilmenee huomioimisen arvoisella tavalla. Aristoteles vaikuttaa korostavan ennen kaikkea näyn aspektia; pois jäävät matkaaminen ja *theōrian* yhteiskunnallinen tehtävä. Aristoteleen ajatus itse asiassa on, että *theōriaa* luonnehtii täysi katkos käytännölliseen ja poliittiseen elämään. *Theōria* käsittää ihmisen jumalallisen osan, eli järjen (*nous*) käyttämistä, mikä ei palvele toista (esimerkiksi juuri yhteiskunnallista) tarkoitusta vaan on päämäärä itsessään.

Tässä artikkelissa olen valinnut erityisen tarkastelun kohteeksi Platonin. Platonin tuotannon tärkeimmät ja viitatuimmat lähteet filosofisen *theōrian* analysoinnissa ovat olleet *Valtio*, *Pidot* ja *Faidros*. Erityisesti *Pidot* ja *Faidros* näyttävät havainnollistavan *theōriaan* liittyvää matkaamisen näkökulmaa ja sisältävän vertauksia mysteerikulttien initiaatiosta ja niihin osallistumisesta. Pidoissa Diotiman kuvatessa, miten Sokrates voidaan “vihkiä” hyvän ja kauniin saloihin, viitataan mysteerikulttien initiaatioon. *Faidroksessa* taas saamme lukea Platonin myyttistä kertomusta sielujen matkasta ennen elämää; erityisesti kuinka filosofin sielu on nähnyt matkallaan maailman ikään kuin jumalten näkökulmasta, eli ideat sellaisenaan. Sielu unohtaa tämän kokemuksen päästessään elämään kuolevaisten pariin, mutta kykenee filosofian avulla vähitellen muistamaan näkemänsä.

Valtion on tulkittu demonstroivan kokonaisuudessaan kulttuurillisen *theōrian* soveltamista filosofiaan. Teoksen alussa Sokrates ja hänen seurueensa ovat matkanneet Pireukseen katselemaan traakialaisen jumalattaren Bendiksen

kulttimenoja. On ajateltu, että *Valtion* taustanarratiivin ideana on lähteä kulttimenojen tarkastelusta ja siirtyä filosofisten näkymien tarkasteluun. Seurue unohtuu keskusteluihin, eikä lopulta enää palaa katselemaan illan speaktaakkeleja. Voidaan siis ajatella, että kulttimenojen speaktaakkelit ja niiden *theōria* ikään kuin korvautuvat filosofisilla keskusteluilla. Jos tarkastellaan itse filosofista keskustelua, Platon käyttää useasti ja varsin systemaattisesti filosofisen toiminnan yhteydessä näkemiseen liittyvää sanastoa. Platon kuvaa filosofeja ja filosofiaa esimerkiksi seuraavin tavoin:

Keitä sitten sanot todellisiksi filosofeiksi? – Niitä jotka tahtovat katsella [*filotheamōn*] totuutta. (Platon, *Valtio* 475e, suom. Itkonen-Kaila.)

[...] kun hän [...] katselee [*horōntas*] säännönmukaisia, ikuisesti muuttumattomia asioita ja näkee [*theōmenous*], ettei mikään niiden parissa tee toiselle vääryyttä [...]. (Platon, *Valtio* 500c, suom. Itkonen-Kaila)

Entä kun joku saatuaan katsella [*theōriōn*] jumalallisia näkymiä [*theiōn*] palaa tänne ihmisten surkeuteen? (Platon, *Valtio* 517d, suom. Itkonen-Kaila)

Platon esittää *Valtiossa*, että näköaistilla on tietty erityispiirre, joka erottaa sen muista aisteista. Näkeminen edellyttää näköaistin ja nähtävän kohteen lisäksi *valon*, jonka lähteenä on aurinko. Tämän pohjalta Platon rakentaa analogian näkemisen ja tietämisen välille:

[...] näkyvässä maailmassa se [aurinko] suhtautuu näköön ja näkyvään samalla tavoin kuin ajatuksen maailmassa itse hyvä suhtautuu järkeen ja järjellä tavoitettavaan. (Platon, *Valtio* 508b-c, suom. Itkonen-Kaila)

Niin kuin tavallisen näön kohdalla, myös älyllisessä näkemisessä tarvitsemme valoa, jona toimii

hyvä. Koska hyvä on kuin valo, se tekee totuuden *näkyväksi* filosofin sielun silmille.

Valon ja varjon tematiikka on lähes yhtä tärkeä kuin itse näkeminen. Platonille olettamukset ja luulot ovat vertauskuvallisesti totuuden ”varjoja” tai ”heijastumia”. Platonin mukaan näitä olioiden ”heijastuksia tai varjoja” katselemalla voidaan epäsuorasti päätellä jotakin itse asioista niiden taustalla. Vaikka idean tunteminen sinänsä edellyttää sen suoraa tarkastelua, näyttää epäsuorilla olettamuksillakin olevan asioiden tietämisessä oma tärkeä roolinsa. Näihin olettamuksiin perustuvan dialektiikan avulla pääsemme vain alkuun. Platon käyttää tästä esimerkkinä geometriaa ja kuvailee, kuinka geometriasta kiinnostuneen on otettava annettuna tiettyjä muotoja ja suhteita, hahmotettava näitä itselleen piirtämällä kuvioita ja oletettavasti kuin koeteltava niitä ymmärtääkseen ideoita näiden taustalla. Olettamukset eli vertauskuvallisesti varjot ja heijastumat tai geometrian esimerkissä piirretyt kuviot toimivat Platonin sanoin ikään kuin askelmina ja ponnahtuslautoina – ne ovat välineitä pyrkimyksessä kohti totuutta. Tulkitsen, että Platonin mukaan niiden avulla löydämme suunnan olioiden itsensä tarkasteluun – kuin kuvakulman, josta totuus voi näyttäytyä meille.

Näkemisen ja tietämisen välinen vertaus huipentuu luolavertauksessa. Auringonvalo synnyttää varjot luolan perällä, joita luolan ihmiset ovat tottuneet katselemaan ja jotka ovat näiden ihmisten tiedon ja ajattelun ainoa lähde. Luolavertauksessa yksi luolan asukeista viedään väkisin ulos pois luolasta auringonvaloon. Luolan asukas, joka viedään kohti valoa, etenee vaivalloisesti ja vastahakoisesti; valo saa hänen silmänsä särkemään. Päästyään lopulta ulos aurinkoon hänen silmänsä häikäistyvät valosta. Platon sanoittaa näitä vaiheita seuraavasti:

[...] ylös kiipeäminen ja ylhäällä avautuvien näkymien katseleminen kuvaa sielun kohoamista ajatuksella tavoitettavaan maailmaan [...]. (Platon, *Valtio* 517d, suom. Itkonen-Kaila)

”Portrait of a philosopher” (J. Paul Getty -museo, 71.AA.284), 5. vuosisata jaa. Kuva: Getty’s Open Content Program.

Luolasta poistuneen asukkaan on totuteltava valoon nähdäkseen kunnolla. Hän aloittaa ympäristönsä tarkastelun lähtemällä liikkeelle varjoista ja heijastuksista eli niistä asioista, joihin hän on parhaiten tottunut. Vasta tutuimpien asioiden löytämisen jälkeen hän voi pyrkiä katselemaan asioita itsessään. Vertauksen lopuksi Platon kuvaa, kuinka filosofian *theōros* palaa takaisin luolaan. Platon painottaa, kuinka vaikeaa valosta palanneen on orientoitua takaisin luolan pimeyteen. Lopulta *theōros* yrittää raportoida näkemästään, mutta saa hyvin torjuvan vastaanoton.

Erityisesti luolavertauksessa yhteydet perinteiseen *theōriaan* näkyvät selvästi; siinä esiintyvät (yhteiskunnallisen) *theōrian* kolme keskeistä piirrettä, eli matkaaminen ja irrottautuminen arjesta, jumalallinen näky ja lopulta kokemuksesta raportointi takaisin kotipuolella. Mutta minkälaisesta näkemisestä tai katselemisesta filosofiasa sitten on kyse, ja mitä se kertoo filosofisesta tiedosta? Näiden kysymysten tarkasteluun voidaan käyttää jaottelua näkemiseen ja katselemiseen. Näkeminen on tapahtuma, jossa ajattelija on sikäli passiivinen,

että näky vain ilmestyy sen vastaanottajalle. Sen sijaan katseleminen on aktiivista toimintaa, joka tarkoittaa, että huomio suunnataan johonkin kohteeseen ja sitä tarkastellaan. Sekä yleisesti käsitetty *theōria* että Platonin luolavertauksessa esiintyvä toiminta näyttävät viittaavan aktiiviseen katselemiseen tai tarkasteluun. Platonin kuvauksessa aktiivisuus painottuu erityisen paljon. Luolavertauksessa käy ilmi, että 1) filosofian tarkastelun kohde on vain vaivoin nähtävissä, ja 2) filosofinen ajattelu on tietyllä tavalla ihmisen arkiajattelun luonteen vastaista – filosofointiin on *orientoiduttava*, ja paluu filosofisesta ajattelusta takasin arkiajatteluun ei tapahdu ongelmitta. Kuten Platon asian kuvaa:

Sellainen kuva minulla siis on, että ajatuksella tavoitettavassa maailmassa on viimeisenä ja vain vaivoin nähtävissä hyvän idea. (Platon, *Valtio* 517b, suom. Itkonen-Kaila)

Katseleminen edellyttää siis paljon vaivaa, pitkälistä orientoitumista ja vaikuttaa hyvin tarkoituksenmukaiselta. Aivan ensimmäiseksi on matkattava luolan suulle, ja jo tällä matkalla luolan suulta loistava valo satuttaa silmiä. Kun päästään valoon, siihen on totuteltava, ja asioiden tarkasteluun auringon valossa on lähdeävä varjoista. Varjot, eli luulot ja olettamukset eivät ole itse näkemistä, vaan niistä voidaan päätellä tiettyjä lähtökohtia olioiden tarkasteluun. Kuten perinteisessä *theōriassa* myös filosofisessa matka ja irrottautuminen totunnaisesta ympäristöstä ikään kuin valmistelee meitä itse näkyyn.

Mitä voimme päätellä itse näkemisestä ja katsomisesta vaivannäön jälkeen? Nähdäkseni ideoiden katselu luonnehtii tiedon varmuutta, kokonaisvaltaisuutta ja välittömyyttä. Käsittäminen on kokonaisvaltaista, sillä näemme idean sellaisenaan kerralla; kyse ei ole enää varjoista, jotka vain antavat suuntaviivoja varsinaisen kohteen luonteesta. Kyse on myös varmuudesta, sillä omin silmin todistaminen antaa meille kuin riittävän takuun siitä, että asiat ovat todella olemassa ja millaisia ne ovat. Samoin verrattuna varjojen ja heijastusten tarkasteluun, itse ide-

oiden katselu on välitöntä. Nähdäkseni tämä välittömyys voidaan ymmärtää siten, että filosofin *näkemyksessä* ideat ovat välittömästi läsnä hänen tietoisuudelleen. Filosofisessa *theōriassa* päämäärä on vaivalloisen työn takana, mutta vaivalloisinta siinä vaikuttaa olevan juuri matka ja orientoituminen itse näkemiseen. Tarkastelun aloittaminen varjoista kuvaa olettamuksin rakennettuja lähtökohtia, jotka antavat tarkastelijalle tulokulman itse olioihin. Vaikuttaisi siltä, että itse näkeminen on varsin yksinkertainen tapahtuma. Se on ikään kuin asioiden viimekätinen käsittäminen; vihdoin tajuamme sen mistä meillä on aiemmin ollut vain epämääräisiä aavistuksia.

FILOSOFINEN THEŌRIAN PERINTÖ?

Myöhemmän filosofian näkökulmasta on kiinnostavaa huomata, että *theōria*, ainakin Platonin *Valtiossa* esitetyssä muodossa, muistuttaa eräiltä osiltaan filosofisen intuition käsitettä. Yhtäläisyyksiä löytyy jopa terminologiasta. Latinan kielisen sanan intuitio (*intueor, intuitus*) varhaisempi ja arkisempi merkitys oli ”näky”. Samoin kuin *theōria*, se on otettu filosofiasia käyttöön teknisenä tietämisenä liittyvänä käsitteenä. Platonin esitystä voidaan verrata René Descartesin intuitiokäsitykseen. Descartes tarkoittaa intuitiolla seuraavaa:

[...] puhtaan ja keskittyneen mielen saavuttama vaivatonta ja tarkkaa käsitystä, joka ei jätä minkäänlaista epäilyksen sijaa siihen, minkä ymmärrämme. Tarkoitin [...] mielen epäilyksetöntä käsitystä, jonka synnyttää vain järjen valo. (CSM X; AT, 369, suom. Jansson)

Kiinnostavasti myös Descartesille intuition liittyy varma tieto ja valon tematiikka. Lisäksi Descartesilta löytyy Platonin käsitystä muistuttava älyllinen katse – vertauskuvallisesti ”mielen silmä” tai ”sielun silmä” (*acies mentis*):

Koko metodi perustuu niiden asioiden järjestämiseen, joihin meidän sielumme silmän on käännättävä, jotta löytäisimme minkäänlaista totuutta. (CSM X; AT, 379, suom. Jansson, *suomennosta muutettu*)

Theōrian käsitteen anti myöhemmälle filosofialle ei siten näytä rajautuvan käsitykseen teoreettisesta ajattelusta. Vaikka ei voida vielä väittää, että esimerkiksi *theōrian* ja intuition välillä olisi suora yhteys, näiden vertailu on erityisen lupaava tutkimuskohde. Voidaan ajatella, että *theōria* on osa kreikkalaisen ”visuaalisen ajattelun” periytymistä ja tietämiseen liittyvän näyn metaforan välittymistä myöhempään filosofiaan.

Theōria filosofisena toimintana tai *filosofisena matkana* ja *näkyinä* näyttää luonnehtivan ajatusta filosofiasta erityislaatuisena äyllisenä toimintana, jossa tavoitellaan varmaa tietoa asioiden perimmäisestä luonteesta. Itse asiat ja niiden käsittäminen eivät lopulta ole monimutkaisia – viimein vain käsitämme tai *näemme* asiat sellaisina kuin ne ovat. Kuitenkin reitti ideoiden välittömään käsittämiseen on työläs. Operoimme sellaisella tiedon alueella, johon ihmismieli ei ole tottunut. Vaikuttaa siltä, että oikean näkökulman kultivointi on suurin työ. Dialektiikan, filosofisen keskustelun avulla voimme kuitenkin koetella ennakkokäsityksiämme ja hakea oikeaa tulokulmaa asioiden käsittämiseen. Platonilaisessa viitekehyksessä filosofian *theōros* tavoittaa tarkastelemansa asiat ehdottoman varmasti, välittömästi ja kokonaisuudessaan, kun hän viimein näkee ne sielunsa silmin.

Katariina Lipsanen oli Ateenan-instituutissa EDUFI-harjoittelijana syyskuusta 2020 tammi-kuuhun 2021. Hän on valmistunut yhteiskuntatieteiden maisteriksi Jyväskylän yliopistosta, jonne hän tekee väitöskirjaa intuitiivisesta tiedosta filosofian historiassa. Lisäksi hän tekee myös toista maisterintutkintoa Turun yliopiston klassillisten kielten ja antiikin kulttuurin oppiaineeseen.

Aristofanes: *Pilvet*. Suomentanut V. Arti. WSOY: Helsinki 2000.

J. Backman: ”Towards a Genealogy of the Metaphysics of Sight: Seeing, Hearing, and Thinking in Heraclitus and Parmenides”, teoksessa A. Cimino ja P. Kontos, *Phenomenology and the Metaphysics of Sight*. Brill, Leiden 2015, 11–34.

R. Beekes ja L. van Beek, *Etymological Dictionary of Greek*. Brill: Leiden 2010.

P. Boesch: *Theōria: Von ihrer sakralen zur philosophischen Bedeutung*, Wilhelm Fink Verlag: München, 1908.

S. Buckle, ”Descartes, Plato and the Cave”, *Philosophy* 82.2, 2007, 301–337.

Cicero, *Keskusteluja Tusculumissa*. Suom. Veli-Matti Rissanen. Esipuhe: Juha Sihvola. Faros: Turku 2009.

R. Descartes: *Järjen käyttöohjeet*, teoksessa *Teokset* 1. Suom. Sami Jansson. Gaudeamus: Helsinki 2015.

D. M. Levin: ”Decline and Fall: Ocularcentrism in Heidegger's Reading of the History of Metaphysics”, teoksessa D. M. Levin, *Modernity and the Hegemony of Vision*, University of California Press: Berkeley, 1993.

A. W. Nightingale: *Spectacles of Truth in Classical Greek Philosophy: Theōria in its Cultural Context*, Cambridge University Press: Cambridge, 2004.

H. Rausch: *Theoria: Von ihrer sakralen zur philosophischen Bedeutung*, Wilhelm Fink Verlag: München, 1982.

L. Osbeck ja B. Held: *Rational Intuition: Philosophical Roots, Scientific Investigations*, New York: Cambridge University Press, 2014.

Platon: *Valtio*, teoksessa *Platon* (Teokset 4). Suom. Marja Itkonen-Kaila. Otava: Helsinki 1981.

I. Rutherford, *State Pilgrims and Sacred Observers in Ancient Greece*, Cambridge University Press: New York, 2013.

A. Stigen: ”On the Alleged Primacy of Sight – with Some Remarks on Theoria and Praxis – in Aristotle”, *Symbolae Osloenses: Norwegian Journal of Greek and Latin Studies* 37.1 (1961), 15–44.